

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/5 Winter 2016, p. 269-284

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9330>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 16.02.2016

✓ Accepted/Kabul: 16.03.2016

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Ali KUZUDİŞLİ –
Doç. Dr. Selami ŞİMŞEK

This article was checked by iThenticate.

MAHREM NAMAHEM İFFET VE NAMUS KAVRAMLARININ SEMANTİĞİ VE KUR'AN'DA KULLANILIŞ BİÇİMLERİ*

Selahattin FETTAHOĞLU**

ÖZET

İnsan konuşma yeteneği ile yaratılmıştır. Bu özellik insanı diğer canlılardan ayıran en belirgin farklılıktır. Kavramlara yüklediği meramını anlam yüklü sözcüklerle ifade eder. Sözcükler yardımıyla kurduğu cümleler ile de çevresiyle anlaşır. İnsanın çevresi ile iletişimini sağlayan dildir. Dil, Dilbilim açısından üç temel unsur ihtiva eder. Meram sahibi, ifade (anlatım) kalıbı (sözcükler) ve meram.

Dil ile düşünce iç içedir. Birbirinden ayrılamazlar. Dil düşüncenin ifade aracıdır. Temel işlevi bireyler arasında iletişimi sağlamaktır. Dil bu işlevi sözcükler aracılığı ile yerine getirir. Bu sözcüklerin tarihi süreç içinde geçirdiği değişim ve tekâmülünü Semantik konu edinir. Bu unsurlardan semantiğin alanı ifade kalıbıdır.

Mahremiyet algısı bağlamında mahrem, namahrem, iffet ve namus kavramlarının semantiği, yüklendikleri anlamı tanımlama açısından önem arz etmektedir. Mahrem, namahrem, iffet ve namus kelimelerinin zaman zaman birlikte ya da ayrı ayrı kullanımlarında benzer anlamlara geldikleri görülmektedir. Toplum hayatında önemli bir yere sahip bu kelimelerin semantik incelemesi, aralarındaki anlam benzerliğini ve anlam birliği ilişkisini ortaya çıkaracaktır.

Mahrem, namahrem, iffet ve namus kelimelerinin lafız, ibare, işaret ve iktiza yönüyle manaya delaletinin bilinmesi, kişinin özeli ve toplumun düzeni açısından yol gösterici olacaktır. Bu sebeple zikredilen sözcüklerin semantik tahliline ihtiyaç vardır.

Bu çalışmada mahremiyet algısı bağlamında mahrem namahrem iffet ve namus kelimelerin anlamı ile ilgili bir beyin fırtınası denemesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mahremiyet, Mahrem, Namahrem, İffet, Namus

* Bu makale, 28-29 Mart 2014 tarihleri arasında Ordu Üniversitesi'nde düzenlenen "Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları" adlı sempozyumda sunduğum bildirinin genişletilerek yeniden düzenlenmiş halidir.

** Yrd. Doç. Dr. Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, El-mek: sfettahoglu@gumushane.edu.tr

THE SEMANTIC OF PRIVATE, UNRELATED, VIRTUE AND PUDICITY CONCEPTS AND THEIR USAGE IN KORAN

ABSTRACT

Human is created with speaking ability. This feature is the clearest differences between human and other creatures. Human express the intention of concepts by attributing meaning to the words. People can also communicate with others with sentences that created via words. Language is the tool that helps people to communicate with other people around them. Language comprise of three part in terms of linguistics. That's are person's intention, express structure and intention.

Language within the thought. They are inseparable. Language is the means of expression of thoughts. The main function of them are supplying communication between individuals. This function is supplied with words. Semantic deal with change and development of these words in historic process. Expression from the concepts mentioned before, is the field of semantic.

In the context of perception of privacy, the semantic of private, unrelated, virtue and pudicity concepts are important in the sense of describing their meanings. Private, unrelated, virtue and pudicity are sometimes in the same meaning when they use together or separately. The semantic analyses of these words, which are important in society life, will reveal meaning similarities and meaning unity among them.

Knowing the word signification of private, unrelated, virtue and pudicity in terms of wording, expression, sign and requirement can be guide for individuals, society order and its design. Therefore, semantic analyses of these words are needed.

In this study, brain storming will be done related to meaning of private, unrelated, virtue and pudicity words.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Language is depicted as a word by which all nation express themselves and their thoughts. Human is created with speaking ability. This is the feature that distinguish them from other livings. Language is like a window to the World of people. What their language have also same as in their culture.

Every science describes language in terms of itself subject. The man point of this description is language is the basic feature that make human a human. The main feature of language is connection between people. Language does this function via words.

Language has three ways. Sonic, linguistics, semantic. Meaning of words aspect is the subject of semantic. In terms of meaning, word is the key element. F. De Saussure was the first linguists who analysed

Turkish Studies

language in terms of simultaneous and laid a foundation of semantic by handled with the question about identifying of word's meaning.

Semantic

The word semantic which is origin from a French word "semantique" is a science name that analyses the meanings which are attributed to concepts. It has used since end of 1800's in West. Western World make acquainted with semantic, which is known with different names in Islamic World, at the end of 19. Century as a science discipline.

Semantic also become a subject for other science. As linguistics, litreature, logic, debate evaluate the meaning and signification of concept via semantic. Science disciplines build concensus about the place and importance of semantic in meaning attribution and inferring.

The semantic of Private

Islam draw a private area only for human. The aim of this area is to provide natality and based on individual's basic right and liberties and some principles are defined to protect these rights and liberties. The word private faced with semantic extension and new facts in historic process. Semantic take an important role for the right direction of this new situation. Semantic necessitate to know the root and derivative of the word analysis. The root of private is (h-r-m) in Arabic. Private is the straightedge word from the root of (h-r-m). Its meaning is forbid, impossible, deny something to somebody.

The concept of unrelated occur with the combination of Farsi negation particle "na" and Arabic word "mahrem". It refers to someone who isn't forbidden to marry with other according to Sharia law, women who shouldn't be seen by others without coverless and someone who shouldn't be looked by men.

Semantic of Virtue

The dictionary meaning of virtue is pudicity, destination, to avoid things which are forbidden, the condition that prevent nonindulgence, to take and use some things that are need for prevent body and stay away from that are not needed.

Semantic of Pudicity

Ibn Faris report that the origin of this word came from (n-h-m) root and compose of three words, (namus), (nemes) and (nims). Ibn Faris also mentioned that the first word means to hide something, the meaning of second is a colour from all colour and the third means something breaks down and the first word (namus) also means a person who knows others secret and a hole where hunter hide.

Meaning Relations between Private, Unrelated, Virtue and Pudicity

It is seen that (haram) and (mahrem) is a straightedge word when the use of (h-r-m) root is considered. It is seen that the opposite of (haram) is (helal) (mubah) and the synonym is (memnu') (mahzur); the opposite of (mahrem) is (helal) (mubah) namahrem (unrelated); the synonym is

Turkish Studies

(haram) (mahzur). And it also understood that the opposite of (iffet) virtue is (ricsun) (fisk); the synonym is (edeb) (ihtişam).

The first meaning of "private" is to forbidden, avoided or being holy. Being halal, the opposite of private, and Arabic equivalent word of unrelated (namahrem) which is used in Koran with the derivative of the word "private" is in meaning unity with the concept of private as the opposite of (haram).

The concept of virtue, of which other meaning is pudicity and means abstain from bad and forbidden things, has meaning unity with the concept of private and pudicity by means obeying the moral rules about things that are not theirs.

Pudicity points to secret in terms of expression and points to "Cibril" in terms of sign. Pudicity, states to basic value and inherent emotions that sustains human personalities and that should be protected, is expressed as a person who keep secret, and has secret information and something that is hidden. It is used mostly in the meaning of individual's spiritual personality, prestige of family honour and untouchableness, chastity, decency, modesty, pudicity and destination.

It is known that "Cibril" called as Namus-u Ekber in the meaning of tight-lipped because of knowing secret like gayb and vahy which are not known by other angels. The concept of pudicity has similar usage with private, unrelated and virtue with the meaning of virtue, chastity, modesty and tight-lipped.

These concepts that are interchangeable has mutual meaning unity in the context of secret partner, secret, law, sharia, decency, chastity, virtue, pudicity, avoid, forbidden and be respectful based on these word. Accordingly, private and unrelated is individual's sanctuary, I mean his privacy; pudicity is the religion, moral and customary law of this privacy; virtue is protection of the privacy.

Conclusion

Private means someone who is forbidden to marry by religion, prohibition, unlawful, prohibited, taboo, untouchable, holy, sacred and meritorious. The word "muharrem" generally refers to the things which are forbidden by religion (haram) and especially it refers to the relatives (mahrem) who is forbidden to marry by Islam. The prohibitions are true of both woman and man.

According to this, private (mahrem) is the one word that is used for the relatives who are not forbidden to marry, someone who is forbidden to man or woman thereby respect and closeness, things that forbidden by Sharia. Unlawful (haram) is a word that is used for close relatives who are forbidden to marry for both woman and man (such as father, son, uncle, mother, daughter and aunt) someone who is respectful to older people. And man from whom woman can be seemed by man without scarf according to Sharia because they are close relatives and someone who is forbidden to marry according to Sharia laws. (Asım Efendi, 1268, p. 3-424; Muallim Naci, 2009, p.369; Şemseddin Sami, 1317, p. 941)

Turkish Studies

Pudicity, which is described as “Not laying hands on sin although it is at your hand” by Mevlana and means dependency to societies’ moral and social values and modesty, is generally used in the meaning of protection of personality and family privacy (ırz), chastity (avoid to out of wedlock relationship) and decency.

Private, unrelated, chastity and pudicity are synonyms. They have meaning unity in terms of expression, sign, requirement and reason. Therefore it can be said that someone’s private is his pudicity and protection of pudicity is his chastity

Keywords: Privacy, Private, Unrelated, Virtue, Pudicity.

Giriş

İbn Cinnî (2011), el-Hasais adlı eserinde dili “her milletin kendisi ile düşüncelerini ifade ettiği sözler” (c.1, s. 34) olarak tarif etmektedir. İnsan konuşma melekesi ile yaratılmıştır. Dil bireyin değil, toplumun ortak iletişim aracıdır. Belli kuralları vardır ve bu kuralları toplum koyar. Koyulmuş kurallara uyulmadığı takdirde bireyler arasında tam bir anlaşma sağlanamaz. Bu bakımdan dil, bireyin dışında olan ve bireye baskı yapan bir kuvvettir.

İnsanı diğer yaratıklardan ayıran asıl farklılık konuşma melekesi yani dilidir. İnsan nefretini de sevgisini de ifade ederken dili kullanmaktadır. Hayvanlar da sesler ile anlaşabiliyorlar ancak bu sesleri kullanarak yeni cümleler kurmayı beceremiyorlar. Bu durum, insanı insan yapan temel özelliğin dil olduğunu göstermektedir.

Dil, düşüncenin dışı açılan penceresidir. İnsan kavramlarla düşünür ve düşüncesini sözcüklerle dile getirir. "İnsan dili, sınırlı sayıda seslere (40, en çok 50 kadar sese) dayandığı halde bu sesleri değişik düzenlerde sıralayarak milyonlarca sözcük oluşturabilir." (Keklik, 2013, s. 1801-1813). Dil ile düşünce iç içe ve bir birinden ayrılmaz iki olgudur. Dil, düşüncenin hem ürünü hem de koşuludur. Bir toplumun kültüründe ne varsa dilinde, dilinde ne varsa kültüründe de o vardır. Dil, toplumların bilgi birikimi ve hayat tecrübelerini (kültürlerini) kuşaktan kuşağa aktaran araçtır. Dil, bireysel anlamda kişinin düşüncesinin oftaya koyduğu, sosyal anlamda ise toplumun ortaya koyduğu maddi ve manevi bütün kültür öğelerinin yansımasıdır. (Güner, 2012, s. 1416).

Dili her bilim dalı, konusuna göre farklı biçimlerde tarif etmiştir. Bu tariflerin ortak noktası dilin insanı insan yapan temel özelliklerden biri oluşudur. Dilin temel işlevi, bireyler arasında iletişimi sağlamaktır. Dil bu işlevi sözcükler aracılığı ile yerine getirir. Soyut düşünce olarak ortaya çıkan iletişim terimi ise, nesnelere, durumların, hareketlerin ve tasavvurların dildeki ifadeleridir. Bir diğer ifade ile dil, seslere anlam yükleme sanatıdır.

Temel işlevi bireyler arasındaki iletişimi sağlamak olan dil, sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda düşünceyi ve kültürü doğuran bir etkinliktir. İnsan dili ile hayata birşeyler katmış ve adına kültür denilen bir değerler sistemi ortaya koymuştur. Dil, insanlığın ortak bir melekesidir. Temel yapıları açısından diller arasında bir farklılık yoktur. Diller arasındaki farklılık bir kültür ve telaffuz farklılığıdır. Her kültür, kavramları ifade edebilmek için kendine ait olan kelimeleri kullanır, dünyayı kendi zihin süzgecinden geçirerek yansıtır. Bu yansıma şekli farklı kültürlerle sahip milletlerde değişiklik göstermektedir (Kök, 2010, s. 1195).

Bütün diller üç düzlemde oluşurlar: Ses, dilbilgisi ve anlam. (Zeynel Kiran, Ayşe Kiran, 2000, s. 58). Ses olgularının, dil dizgesindeki işlevleri, bildirişimdeki ayırıcı ve belirgin nitelikleri Sesbilim’in konusudur (Vardar, 1998, s. 159). Sözceleri düzenlememizi sağlayan, her sözcüğe bir işlev yükleyen ve bu sözcükler arasında kurulan ilişkileri gösteren kurallar bütününü Dilbilgisi konu

Turkish Studies

edinir. Sözcüklerin anlamına yönelik hususlar Anlambilimin (semantik) konusudur. Anlam açısından ilk temel öge sözcüktür.

XIX. yüzyılın başlarında tarihsel dilbilim araştırmaları sonucu, sözcüklerin anlamlarının da tarihî süreçte değişikliğe uğradığı tezi etrafında yapılan çalışmalar üzerine, dil yeni bir araştırma konusu olmuştur. Bu araştırmaları A. Darmesteter başlatmış ve M. Bréal, *Essai de Semantique* adlı eserinde sözcüklerin anlamlarının bilimsel olarak incelenmesi ile ilgili, tarihsel çözümlmeye dayalı temel ilkelerini ortaya koymuştur. F. de Saussure dili eşzamanlı açıdan incelemiş, sözcüğün anlamının tanımlanması konusunda ortaya çıkan sorunları ele alarak semantiğin temellerini atan ilk dilbilimci olmuştur (Zeynel Kıran, Ayşe Kıran, 2000, s. 291).

Semantik

Türk Dil Kurumu Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde karşılığı "anlambilim" olarak verilen Semantik, Yunanca "σημαντικός" (semantikos) kelimesinden türemiştir. Anlamı "manalı, manidar, gizli" olan bu kelimenin fiil kökü, göstermek, mana vermek, kasdetmek anlamını taşıyan "σεμνῶν" kelimesidir. Latince'de "semantics" İngilizce'de "signifiant" kelimesi ile ifade edilen ve Türkçe'ye Fransızca "sémantique" kelimesinden geçen Semantik kelimesi, kavramlara yüklenen anlamları inceleyen ilim dalının adı olarak batıda 1800'lü yılların sonlarından itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

Batının ancak XIX. yüzyılın sonunda ilmi bir disiplin olarak tanıştığı ve İslam Dünyasında ilk olarak Ebü'l-Mu'in en-Nesefi'nin (438/1047-508/1115) "Tebzirâtü'l-edille" adlı eserinde görülen anlambilim (semantik), çağdaş Arap kaynaklarında "İlmü'd-delâle", "İlmü'l-manâ" (mana ilmi, sözlerin manası ilmi) kavramlarının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Hüseyin Atay, "... mana veya manalar ilmidir. İslam ilimlerinde buna "İlmü'l-Me'âni" adı verilir. Araplar arasında Semantik konusunda yazı yazarların onlarda mevcut olan "İlmü'l-Me'âni" ile ilgisine niye temas etmediklerini anlamak güçtür" (Atay, 1996, s. 111) demektedir.

Batıda 1887'den sonra konuşma biçimlerini, manalarını, değişmelerini ve gelişmelerini inceleyen, dilin mahiyeti ve yapısını konu edinen semantik, tanımı yapılmış, sahası ve sınırları belirlenerek bir ilim dalı haline gelmiştir. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yapılan çalışmalar ile tedricen Aristo rethoric'inin (belağat) kategorilerinden uzaklaşarak müstakilleşmiştir.

Semantik kelimesinin Türkçe sözlüklerde karşılığı anlam bilimi olarak verilmektedir. Anlambilim ise TDK Dilbilgisi Terimleri Sözlüğünde "Sözcüklerin anlam bakımından çeşitli yönlerde gelişmesini inceleyen bilim; ilm-i meani; TDK Dilbilim Terimleri Sözlüğünde: Kelime anlamlarını başka kelimelerinkilerle karşılaştırarak (duralı) veya onların zaman içindeki gelişmelerini gözönünde tutarak (evrimli-yürümlü) inceleyen bilim olarak tarif etmektedir. (TDK, Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, Erişim tarihi: 07 Şubat 2016, <http://www.tdk.gov.tr/>)

Semantik, bağımsız ilim dallarının da konusu olmuştur. Konuyla ilgili olması yönüyle incelendiğinde, dilbilim, edebiyat, mantık, cedel ve fıkıh usulü gibi ilimler, kavramların "mana" (anlam) ve "delalet" yönlerini konu edinmekte ve kavramları lafız (söz) ve mana (anlam) yönüyle değerlendirmektedir. Lafızlarla manalar üzerinde duran mantık ilmi kavramın delaletini lafız yönünden incelemektedir. Fıkıh ilminde lafız, ibârenin delâleti, işâretin delâleti, nassın delâleti ve iktizanın delâleti adı altında dört kademedele ele alınır. Kelam ilminde ise mantukun delâleti ve mefhumun delâleti başlığı altında incelenir (Bardakoğlu, 1994, c. 9, s. 119).

Semantik (anlambilim-delâlet) ilminin kavramlara anlam yükleme ve bu kavramlardan hüküm çıkarmada yeri ve işlevinin önemi hususunda ilmi disiplinler arasında kanaat birliği vardır. Bu çalışmanın konusu olan mahrem, namahrem, iffet ve namus kavramları, yüklendikleri anlam ve üzerlerine bina edilen hükümler açısından, İslam cemiyet hayatının dinî, örfî ve ahlakî yönden

şekillenmesinde büyük bir önemi haizdir. Bu açıdan konuya katkı sağlamak adına zikredilen kelimelerin önce ayrı ayrı semantiği, sonra da birlikte değerlendirilmesine bir pencere açmak amaçlanmıştır.

Mahrem Kelimesinin Semantiği

İslam Dini, insanın özel bir mahremiyet alanı içinde hayatı yaşaması için kurumlar oluşturmuş, fitratı korumak amacıyla sınırlar çizmiş ve esaslar koymuştur. Kur'an-ı Kerim'de "O'nun ayetlerinden biri de, size nefislerinizden, sakinleşeceğiniz eşler yaratması ve aranızda sevgi ve acıma koymasındır. Şüphesiz bunda, düşünen bir toplum için ibretler vardır." (Rûm Sûresi, 30/21) buyurulmaktadır. İnsan neslinin insan onuruna uygun bir biçimde devamını sağlayan, kadın ve erkeğin (eşlerin) birlikte huzur bulacağı, muhabbet ve rahmete dayalı bu mahremiyet, meşru ilişki olarak kabul edilen nikâh akdi ile başlar. Daha sonra bu mahremiyet şemsiyesinin altına birinci derecede anne, baba, çocuklar, kardeşler ve diğer yakınlar girer. Daha sonra da kişinin temel hak ve hürriyetleri ve bunların korunması mahremiyetin sınırlarını oluşturur.

Bir kelimenin semantik analizinin yapılabilmesi için önce kelimenin kökünün ve türevlerinin bilinmesi gerekir. Mahrem kelimesinin kök harfleri Arapça (h-r-m) harfleridir. Sözlüklere bakıldığında bu üç harfin altı adet farklı üçlü mastarı (kök kelime) bulunduğu görülmektedir. Bu mastarlar, [hirmen], [hirmânen], [hurmen], [harâmen], [hurmeten] ve [haremen] mastarlarıdır (Cevheri, 2008, s.227; Manzûr, 1997, c.3 s. 136; el-Feyrûzâbâdî, 1991, c.4, s.131).

Kök harfleri [h-r-m] olan mastarlardan:

1. [el-hirmu] ve [el-hirmânu] mastarları, mahrum etmek, zayetmek birini bir şeyden mahrum etmek, yoksun bırakmak, men etmek
2. [el-hurmu] ihram, bir şeyi kendine yasaklamak
3. [el-harâmu] mastarı, kullanılması helal olmamak, memnu' olmak, yasaklamak; menetmek
4. [el-hurmetü] mastarlarının sözlük anlamı, saygı ve hürmet göstermek, kutsal ve mukaddes olmak
5. [el-haremu] mastarı, bir yer yasak olmak, kutsal olmak demektir.

Bu mastarlar isim (ism-i mastar) olarak kullanıldığında, mastar anlamlarına uygun olarak, yasak, mahrum olma, yoksun bırakma, mahrum etme, menetme, ihram, saygı, hürmet, kutsal, saygı gösterme, tabu, mukaddes, dokunulmaz, zevce, eş, girilmesi yasak oda, kutsal yer anlamlarını taşımaktadırlar.

Bu mastarlardan:

1. [el-hurmu], [el-harâmu] ve [el-hurmetü] mastarlarının sülasi (üçlü) mazi sığası [harume], müzâri sığası [yahrumu] [fe'ale-yef'ulu] kalıbında gelir. Anlamı, her hangi bir şey memnu' olmak, mümkün olmamak, yasaklanmış olmak, izin verilmemek, mahrum olmak, haram olmak demektir
2. [el-hirmu] ve [el-hirmânu] mastarlarının üçlü mazi sığası [harame], müzâri sığası [yahrimu] [fe'ale-yef'ilu] gelir. Anlamı her hangi bir şeyi veya birini men etmek, mahrum etmek, yoksun bırakmak demektir
3. [el-haremu] mastarının sülasi (üçlü) mazi sığası [harime], müzâri sığası [yahremu] [fe'ile-yef'alu] gelir. Anlamı yasak olmaktır.

[h-r-m] kökünün eklemeli (mezidün fihi) mastarlarının:

1. [ef'ale-yuf'ilu-if'âlen/ehreme-yuhrimu-ihramen] türevinin anlamı ihrama girdi, bir şeyi kendisine haram kıldı

Turkish Studies

2. [fe'a'ale-yufe'a'alu-tef'ilen/harreme-yuharrimu-tahrîmen) türevinin anlamı, haram kıldı
3. [tefe'a'ale-yetefe'a'alu-tefe'a'ulen/teharreme-yeteharremu-taharrumen) türevinin anlamı haram olmak, yasak olmak, mukaddes olmak
4. [ifte'ale-yefte'alu-ifti'âlen/ihtereme-yehterimu-ihtirâmen] türevinin anlamı saygı göstermek, izzet-i nefis sahibi olmak
5. [istef'ale-yestefilu-istf'âlen/istahreme-yestehrimu-istihrâmen] türevinin anlamı kutsal saydı, mukaddes saydı, haram addetti anlamını taşımaktadır.

[h-r-m] kökünden türeyen isimler:

1. [haremun] çoğulu [ehrâm]
2. [el-haremu] Mekke'nin haremî
3. [el-haremânu] Mekke ve Medîne
4. [el-haremu] kişinin eşi; [haremu'r-recul, harîmu'r-recul] kişinin koruduğu ve uğruna savaştığı şey, yer
5. [el-beytû'l-harâm] Kâbe, Allah'ın Evi
6. [el-harîmu], [el-hurumu] ihram giymiş, bir nesnenin çevresi
7. [hürmet] yasaklık, hürmet, saygı
8. [el-hirmu] ve [el-hirmanu] nasipsizlik, mahrumluk, mahrum olma
9. [el-harâmu] karşıt (zıt) anlamı[el-halâlu] Yararlanılması helal olmayan; yasak olan
10. [mahrem] memnu olmak
11. [mahremiyet]

Mahrem kelimesi [h-r-m] kökünün sülasi mastarı [hürmetun], [harâmun] ve [hurmun] mastarlarının sülasi mazi sığısı [harume] fiilinin ism-i zaman, ism-i mekân ve mimli mastarıdır. [harume] fiilinin mastar manası, memnu olmak, mümkün olmamak, bir şey birisine yasak olmak, haram kılınmış olmaktır. İsm-i zaman ve ism-i mekân anlamı, memnu, mümkün olmayan, haram kılınmış olan zaman ve mekân demektir. Mahrem olma hali, gizlilik, teklifsizlik, sırta vakıf olma nikâh düşmekle kendisinden kaçılmayan adamın hali, mahremlilik, anlamına gelen mahremiyet kavramı Arapça mahrem kelimesinden türetilmiş yapma mastardır. (Şemseddin Sami, 2004, s. 1300; Develioğlu, 1993, s. 569).

Kur'an-ı Kerim'de [h-r-m] Kökü ve Müştakları

[h-r-m] kökü ve türevleri Kur'an-ı Kerim'de toplam seksen üç yerde zikredilmektedir. [h-r-m] kökünün [tef'îl] mastarından türeyen [harreme] kelimesi yirmi sekiz yerde mazi malum sığısı [harreme] ile, altı yerde mazi meçhul sığısı [hurrime] ile, beş yerde müzâri malum sığısı [yuharrimu-tuharrimu] ile, beş yerde ism-i mef'ûl sığısı [muharremun] ile olmak üzere toplam kırk dört yerde geçmektedir. Bu sığa Türkçe haram kıldı; haram kılındı; haram etti; yasaklandı; haram saydı, haram edildi, saygıdeğer kıldı anlamına gelmektedir (Abdulbaki, 1982, s. 198).

Kur'an-ı Kerim'de [harreme] ve [hurrime] haram kıldı ve haram kılındı anlamında, "Allah size leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesilene haram kıldı..." (Bakara, 2/173); "... Oysa Allah, alış-veriş helal, ribayı haram kılmıştır..." (Bakara, 2/275); "Tevrat indirilmeden önce, İsrail'in kendisine haram kıldığı şeyler dışında, İsrail oğullarına bütün yiyecekler helaldi..." (Âl-i İmrân, 3/93); "... Zira kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak ki, Allah ona cenneti haram etmiştir..." (Maide, 5/72); "...Çaresiz yemek zorunda kaldıklarınız dışında, size haram kıldığı şeyleri (Allah) size açıklamıştır..." (En'âm, 6/119); "... De ki: "(Allah), iki erkeği mi haram etti, iki dişi mi..." (En'âm, 6/143-144); "Haydi Allah'ın bunu yasakladığına şahitlik edecek tanrılarınızı getirin..." (En'âm, 6/150); "De ki: "Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım... haksız yere Allah'ın

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/5 Winter 2016

yasakladığı cana kıymayın..." (En'âm, 6/151); "De ki: "Allah'ın, kulları için çıkardığı süsü ve güzel rızıkları kim haram etti..." (A'râf, 7/32); "De ki: "Rabbim, fuhuşları, gerek açığını, gerek kapalıasını; günahı ve haksız yere saldırmayı; hakkında hiçbir delil indirmediği bir şeyi Allah'a ortak koşmayı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyler söylemenizi kesinlikle haram etmiştir." (A'râf, 7/33); "...Allah'ın ve elçisinin haram kıldığını haram saymayan ..." (Tevbe, 9/29); "(Haram ayını) Ertelemek, küfürde ileri gitmektir. İnkâr edenler, onunla saptırılır. O (haram ayı)nı bir yıl helal sayarlar, bir yıl haram sayarlar ki, Allah'ın haram kıldığını sayısını denk getirip, Allah'ın haram kıldığını helal yaparlar. Yaptıkları işin kötülüğü, kendilerine süslü gösterildi..." (Tevbe, 9/37); "Allah size ölüyü, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkasının adı anılarak kesilen (hayvanları) haram kıldı..." (Nahl, 16/115); "Allah'ın haram kıldığı canı haksız yere öldürmeyin..." (İsrâ, 17/33); "... Allah'ın haram ettiği canı haksız yere öldürmezler ve zina etmezler..." (Furkân, 25/68); "De ki"Yahudilerin yaptıkları zulümlerden, pek çok kimseyi Allah yolundan çevirmelerinden dolayı kendilerine helal kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara yasakladık." (Nisâ, 4/160); "Yahudilere bütün tırnaklı (hayvan)ları haram ettik. Sığır ve koyunun da, yağlarını onlara haram kıldık..." (En'âm, 6/146); " (Allah'a) ortak koşanlar, "Allah dileseydi ne biz, ne de atalarımız O'ndan başka bir şeye tapmazdık ve O'nsuz hiçbir şeyi haram kılmazdık!" dediler..." (Nahl, 16/35); " Yahudi olanlara da, bundan önce sana anlattıklarımızı haram kılmıştık..." (Nahl, 16/118); " Biz daha önce ona, süt verenler(in sütünü emmeyi) haram etmiştik..." (Kasas, 28/12); (De ki): "Ben sadece bu kentten Rabbinin kulluk etmekle emrolundum. O, burayı saygıdeğer kıldı ve her şey O'nundur. Ve bana müslümanlardan olmam emredildi." (Neml, 27/91); "...(Onlar da) dediler ki; "Allah, bu ikisini kâfirlere haram etmiştir." (A'râf, 7/50); "... ve Allah'ın kendilerine verdiği rızık, Allah'a iftira ederek haram kılanlar..." (En'âm, 6/140); "Ey peygamber niçin, Allah'ın sana helal kıldığı şeyi, eşlerinin, hatırı için haram kılıyorsun?" (Tahrîm, 66/1); "Ey inananlar, Allah'ın size helal kıldığı güzel ve temiz şeyleri haram etmeyin..." (Maide, 5/87); "...onlara güzel şeyleri helal, çirkin şeyleri haram kılar..." (A'râf, 7/157); "Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Elçisinin haram kıldığını haram saymayan ve gerçek dini din edinmeyen kimselerle, küçül(üp boyun eğ)erek elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın." (Tevbe, 9/29); "(Ben), Benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri size helal yapayım diye gönderildim..." (Âl-i İmrân, 3/50); "Hem kendinize, hem de yolculara bir geçimlik olmak üzere deniz avı ve yiyeceği, size helal kılındı. İhramda olduğunuz sürece size kara avı yasaklandı..." (Maide, 5/96); "... Böyleleriyle evlenmek mü'minlere haram kılınmıştır..." (Nûr, 24/3); "Size (şunlarla evlenmeniz) haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kızkardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kızkardeş kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız..." (Nisâ, 4/23); "Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, (tahta veya taşla) vurul(arak öldüröl)müş, yukarıdan düşmüş, boynuzlanmış ve canavar parçalayarak ölmüş olan hayvanlar -henüz canları çıkmadan kestikleriniz hariç- dikili taşlar (putlar) adına boğazlanan hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet (şans) aramanız size haram kılındı..." (Mâide, 5/3); "De ki: "Rabbim, fuhuşları, gerek açığını, gerek kapalıasını; günahı ve haksız yere saldırmayı; hakkında hiçbir delil indirmediği bir şeyi Allah'a ortak koşmayı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyler söylemenizi kesinlikle haram etmiştir." (A'râf, 7/133) "De ki: "Gördünüz mü, Allah'ın size rızık olarak indirdiği şeylerin bir kısmını haram ve bir kısmını helal yaptınız..." (Yunus, 10/59); "İhramda olduğunuz sürece size kara avı yasaklandı..." (En'âm, 6/145); "(Allah) buyurdu ki: "Orası onlara kırk yıl yasaklandı..." (Mâide, 5/26); "...onları çıkarmak size yasaklanmış iken (çıkartıyorsunuz, sonra da) esir olarak geldiklerinde fidyelerini veriyor (kurtarıyor)sunuz..." (Bakara, 2/85); "Dediler ki: 'Bu hayvanların karınlarında olanlar, yalnız erkeklerimize aittir, kadınlarınıza haramdır...' (Enâm, -/139); "İhramda olduğunuz sürece size kara avı yasaklandı..." (Mâide, 5/96); "De ki: Bana vahyolunanda, (bu haram dediklerinizi) yiyen kimse için haram edilmiş bir şey bulamıyorum..." (En'âm, 6/145) buyrulmaktadır.

Turkish Studies

[h-r-m] kökü Kur'an-ı Kerim'de on yedi yerde [harâm] mescid ile [el-mescidü'l-harâm] sıfat terkihi olarak geçer. Savaşın yasak olduğu mescid demektir (Âlusî, 2015, c. 3, s. 21). Bu anlamda Kur'an-ı Kerim'de, "... (Bundan böyle) yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir..." (Bakara, 2/144); "Nereden (yola) çıkarsan, yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir..." (Bakara, 2/149); "Nereden (yola) çıkarsan yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir..." (Bakara, 2/150); "...Mescid-i Haram'da onlarla savaşmayın ki, onlar da sizinle orada savaşmasınlar..." (Bakara, 2/191); "...Bu, ailesi Mescid-i Haram (civarın)da oturmayanlar içindir..." (Bakara, 2/196); "...Fakat Allah yoluna engel olmak, Allah'a ve Mescid-i Haram'a karşı nankörlük etmek, halkını ondan (Mekke'den) sürüp çıkarmak, Allah yanında daha büyük bir günahdır..." (Bakara, 2/217); "... Sizi Mescid-i Haram'dan çevirdiklerinden dolayı bir topluma karşı beslediğiniz kin, sizi suç işlemeğe itmesin..." (Mâide, 5/2); "Allah Ka'be'yi, o saygıdeğer evi, insanlar için (hayat ve güven) durağı yaptı"... ve ne de Rablerinin lutuf ve rızasını arzu ederek Beyt-i haram'a doğru gelenlere saygısızlık etmeyin..." (Mâide, 5/2); "...Ancak Mescid-i Haram'da andlaştıklarınız hariç..." (Tevbe, 9/7); "Onlar, (inanmaları) Mescid-i Haramdan geri çevirdikleri ve onun velisi, (bakıcısı, koruyucusu) olmadıkları halde neden Allah onlara azabetmesin"? (Enfâl, 8/34); "(Ey müşrikler siz), hacılara su verme ve Mescid-i Haram'ı şenlendirmeyi; Allah'a, ahiret gününe inanan ve Allah yolunda cihadeden(in eylemiyle) bir mi tutunuz"? (Tevbe, 9/19); "Ey inananlar, (Allah'a) ortak koşanlar pisliktir, artık bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar..." (Tevbe, 9/28); "Rabbimiz, ben çocuklarımdan bazısını, senin Haram Evinin yanında, ekinsiz bir vadiye yerleştirdim..." (İbrahim, 14/37). "Eksiklikten uzaktır O (Allah) ki gecenin bir vaktinde kulunu, ayetlerimizden bir bölümünü, kendisine göstermemiz için, Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksa'ya yürüttü..." (İsra, 17/1); "Nankörlük edenler, Allah'ın yolundan ve gerek yerli, gerek dışarıdan gelen bütün insanlar için ibadet yeri yaptığımız Mescid-i Haram'dan (insanları) geri çevirenler (bilsinler ki), kim orada (böyle) zulüm ile haktan sapmak isterse ona acı bir azab taddırırız." (Hacc, 22/25); "Onlar öyle kimselerdir ki inkâr ettiler, sizin Mescid-i Haram'ı ziyaret etmenize ve bekletilen kurbanların yerlerine varmasına engel oldular..." (Fetih, 48/25); "Andolsun, Allah, Elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, başlarınızı (kökten) traş ederek ve(ya) saçlarınızı kısaltarak, korkmadan, güven içinde Mescid-i Haram'a gireceksiniz..." (Fetih, 48/27);); "Rabbimiz, ben çocuklarımdan bazısını, senin Haram Evinin yanında, ekinsiz bir vadiye yerleştirdim..." (İbrahim, 14/37) buyrulmaktadır.

[h-r-m] kökü Kur'an-ı Kerim'de altı yerde haram aylar olarak geçer. Bu aylara haram ay denmesi bu aylarda savaşın haram olduğunun tekrarına işaretidir (Âlusî, 2015, c. 3, s. 237). Kur'an-ı Kerim'de haram ay anlamında, "Haram aylar çıkınca (Allah'a) ortak koşanları nerede bulursanız öldürün; onları yakalayın, hapsedin ve her gözetleme yerinde otur(up) onları bekleyin..." (Tevbe, 9/5); "...Bunlardan dördü haram(ay)lardır. İşte doğru din budur..." (Tevbe, 9/36); . "Haram ayı, haram aya karşılıktır. ..." (Bakara, 2/194); Hem kendinize, hem de yolculara bir geçimlik olmak üzere deniz avı ve yiyeceği, size helal kılındı; "Sana haram ayında savaşmaktan soruyorlar. De ki: "Onda savaş, büyük bir günahdır..." (Bakara, 2/217); "Ey inananlar, ne Allah'ın işaretlerine, ne haram aya, ne kurbanı, ne gerdanlık(lı kurban)lara... saygısızlık etmeyin..." (Mâide, 5/2); "...O saygıdeğer ayı, kurbanı, tasmalı kurbanlıkları da (böyle yaptı) ki Allah'ın göklerde ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın herşeyi bilici olduğunu anlayasınız" (Mâide, 5/97) buyrulmaktadır.

[h-r-m] kökü dört yerde haram olmak [el-haremu] anlamında kullanılmıştır. Bu anlamda, "Dillerinizin yalan yere nitelendirmesinden ötürü "Şu helaldir, şu haramdır," demeyin..." (Nahl, 16/116); "İşte öyle. Kim Allah'ın yasaklarına saygı gösterirse, o (hareketi), Rabbinin yanında kendisi için iyidir..." Hacc, 22/30); "Helak ettiğimiz bir ülkeye artık (yaşamak) haramdır..." (Enbiyâ, 21/95); "Dediler ki: "Bu hayvanların karınlarında olanlar, yalnız erkeklerimize aittir, kadınlarımıza haramdır..." En'âm, 139) buyrulmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/5 Winter 2016

[h-r-m] kökü dört yerde [mahrûm] dilenci, yoksul, mahrum olmak, yoksun bırakılmak anlamına gelmektedir. Bu anlamda, "Mallarında dilenci ve yoksul için hak vardı." (Zâriyât, 51/19); "Saile ve mahruma (isteyene ve utancından dolayı istemeyip mahrum kalana)." (Me'âric, 70/25); "Doğrusu, biz yoksun bırakıldık! (derdiniz)." (Vâkı'a, 56/67); "Hayır, doğrusu biz mahrum bırakıldık!" (Kalem, 68/27) buyrulmuştur.

[h-r-m] kökü üç yerde [hürum] ihrâm anlamında zikredilir. Bu ayetlerde "... Yalnız ihramda iken avı helal saymamak şartıya..." (Mâide, 5/1); "Ey inananlar, ihramda iken av öldürmeyin..." (Mâide, 5/95); "... İhramda olduğunuz sürece size kara avı yasaklandı. " (Mâide, 5/96) buyrulmuştur.

[h-r-m] kökü iki yerde hürmet [hürmet], saygıdeğer bulmak anlamında zikredilir. Bu iki ayette "... O, burayı saygıdeğer kıldı ve her şey O'nundur"... Bunlar da sırtı(na binilmesi) yasaklanmış hayvanlar..." (En'am, 6/138); "... Hürmetler, karşılıklıdır..." (Bakara, 2/194) buyrulmaktadır.

[h-r-m] kökü iki yerde [hâremen] dokunulmaz anlamında zikredilmektedir. Bu anlamda, "... Biz onlara kendi katımızdan bir rızık olarak, her şeyin ürünlerinin toplanıp getirildiği, güvenli, dokunulmaz bir mekân vermedik mi? " (Kasas, 28/57); "Görmediler mi çevrelerinde insanlar kaçırılırken biz (kendi şehirleri Mekke'yi), güvenli, dokunulmaz bir bölge yaptık? " (Ankebût, 29/67) buyrulmaktadır.

[h-r-m] kökü bir yerde [meş'ari'l-harâm] müzdelife'deki haram mekân için kullanılmıştır. "...Arafat(taki duruş)tan ayrılıp (Müzdelife'ye) akın edince Meş'ar-i haram'da Allah'ı anın..." (Bakara, 2/198) buyrulmaktadır.

Mahrem [mahrem] kelimesi Kur'an-ı Kerim'de geçmemektedir. Kur'an-ı Kerim'de, kelimenin türetildiği [h-r-m] kökünün [tef'îl] mastarının fiili [harrame] ağırlıklı türevleri geçmektedir. [harrame] fiilinin ism-i mef'ûlu [muharrem] kelimesinin çoğulu olan [muharremât], genel manada dinin haram kıldığı, yasakladığı şeyleri (haram); özel anlamıyla İslam Dini'nin kendileri ile evlenilmesini yasakladığı yakınları (mahrem) ifade eder. Her iki yasak hem kadın hem de erkek için geçerlidir.

Konu ile ilgili ayetlerde "Allah size leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Ama kim mecbur kalırsa, (başkasına) saldırmadan ve sınırı aşmadan (bunlardan) yemesinde bir günah yoktur. Muhakkak ki Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir" (Bakara, 2/173); "Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları, sizi emziren (süt) analarınız, süt hemşireleriniz, hanımlarınızın anaları, kendileriyle (zifafa) girdiğiniz hanımlarınızdan olup himayelerinizde bulunan üvey kızlarınız(la evlenmeniz) size haram edildi. Eğer onlarla (üvey kızlarınızın analarıyla) zifafa girmemişseniz (onlarla evlenmeniz) size bir günah yok. Kendi sulbünüzden (gelmiş) oğullarınızın hanımları (ile evlenmeniz) ve iki kız kardeşi birlikte almanız da (aynı şekilde haram edildi). Ancak (cahiliye devrinde) geçen geçmiştir. Çünkü Allah hakikaten bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir. " (Nisa. 4/ 23) buyrulmuştur.

İsmi-i mef'ul sigası ile "(Allah) buyurdu ki: Muhakkak orası kendilerine kırk yıl haram edilmiştir..." (Mâide, 5/26) buyrulmaktadır. Haram, imkânsız anlamında: "Helak ettiğimiz bir memleket (ahalisinin) hakikaten (mahşere) dönmeleri imkânsızdır." (Enbiya, 21/95) buyrulmaktadır.

Namahrem Kelimesinin Semantiği

Namahrem kavramı, Farsça olumsuzluk eki "na" ile Arapça "mahrem" kelimesinin birlikte oluşturdukları Türkçe bir terkip olup, aralarında evlenme yasağı bulunmayan; nikâh düşen; nikâh

Turkish Studies

düşmekle kendisinden kaçılan; kendileri ile evlenmeyi şeriatın yasak etmediği; kadınların örtünmeden görünmemeleri ve erkeklerin de bakmamaları gereken kişiler anlamına gelmektedir. (Öğüt, 2003). Arapça helal kelimesinin Türkçe karşılığıdır.

Namahrem kelimesinin karşılığı olarak Kur'an-ı Kerim'de [hâlâl] edilmek (kılınmak) kelimesi haram kelimesi ile birlikte kullanılmaktadır. Bu anlamda: "Ribâ (faiz) yiyenler kendilerini şeytan çarpmış (birer mecnun)dan başka bir halde (kabirlerinden) kalkmazlar. Böyle olması da onların: 'Alım satım da ancak ribâ gibidir' demelerindedir. Hâlbuki Allah, alış veriş helal, ribayı (faizi) haram kılmıştır..." (Bakara, 2/275); "Dillerinizin yalan yere vasıflandırdığı şeyler için, "şu helaldir, bu haramdır" demeyin..." (Nahl, 16/116) ve "De ki: "Allah'ın size indirip de (kendi kendinize) ondan (kimini) haram, (kimini) helal yaptığınız rızıklardan ne haber? Söyleyin bana?" (Yunus, 10/59) buyrulmaktadır.

Namahrem konusunda Kur'an-ı Kerim'de: "...Onların dışında kalanlar ise –namuskâr ve zinaya sapmamış (insanlar) halinde (yaşamamız şartıyla) mallarınızla (mehir yemek veya satın almak suretiyle) ara(yıp nikâhla)manız için- size helâl (nâmahrem) edildi..." (Nisa, 4/24) buyrulmaktadır. Bu ifade Namahrem teriminin mahrem terimi ile ilişkisine açıkça işaret etmektedir.

İffet Kelimesinin Semantiği

İffet sözlükte, namus, istikamet, haram olanlardan geri durmak; ırz sahibi olmak; cinsel işlerde ahlak kurallarına bağlılık; şehvetin nefse hâkim olmasına mani olan bir hal; nefsin meşru olmayan arzularına boyun eğmeme; bedeninin korunması için gerekli olan şeyleri almak kullanmak ve gerekli olmayanlardan uzak durmak anlamına gelmektedir. (Asım Efendi, 1268, c. 2, s.814; Muallim Naci, 2009, s. 251; Şemseddin Sami, 1317, s. 941).

İnsanın bedenî ve maddi hazlara aşırı düşkünlükten korunmasını sağlayan erdem için kullanılan ['iffet] kelimesi, ['a-f-f] kökünün mastarından ['affun] ['iffetün] ve ['afâfetun] biridir. Anlamı nefsinin haramdan menetmektir. ['iffetün] ve ['afâfun] mastarlarının sülâsi (üçlü) mazi sığası ['affe], müzari sığası [ye'iffu] olup, bir şeyden sakındı, örfeye aykırı bir şeyden kaçındı, uzak durdu, namuslu, erdemli, iffetli, temiz oldu anlamlarının karşılığıdır.

Mezîdün fihi (ziyadeli) türevlerinden ['ifâfun] mastarının mazi sığası [e'affe] (muzari sığası [yu'iffu]) onu iffetli kıldı demektir. [te'affufen] mastarı, (mazi sığası [te'affefe] müzari sığası [yete'affefu] utanmak, çekinmek, eteği temiz olmak, kendini sakındırmak anlamına gelmektedir. isti'fâfen] mastarı (mazi sığası [iste'affe] müzari sığası [yeste'iffu]) haramdan sakınmak; [isti'fâfen] mastarının (mazi sığası [iste'fefe], müzari sığası [yeste'fifu]) anlamı haramdan çekinmek demektir.

[el-'ufâfe] sağıldıktan sonra memede kalan az süt, [el-'afif] iffetli hanım, [el-müte'affif] namuslu, iffetli anlamına gelmektedir,

Kur'an-ı Kerim'de ['a-f-f] Kökü ve Müştakları

İffet Kur'an-ı Kerim'de mastar olarak bulunmamaktadır. Türevlerinden üç yerde [yeste'fif] tenezzül etmemek, çekinmek, sakınmak, kaçınmak ve korunmak anlamında geçmektedir. "... Büyüsünler diye alıkoyup israf ile tez elden onların mallarını yemeğe kalkmayın. Zengin olan, çekinsin; yoksul olan da (malın muhafazası için gösterdiği çabaya ve ihtiyacına) uygun şekilde yesin..." (Nisâ, 4/6); " Evlenme (imkânı) bulamayanlar, Allah kendilerini lütfundan zengin edinceye kadar iffetlerini korusunlar..." (Nur, 24/33); "... Ama sakınmaları, kendileri için daha hayırlıdır..." (Nur, 24/60) buyurulmuştur.

Kur'ân-ı Kerim'de bir yerde de utangaçlık [ta'affuf] anlamında zikredilmiştir. "(Sadakalar) şu fakirlere mahsustur ki, Allah yolunda kapanıp kalmışlardır. Yeryüzünde gezip dolaşamazlar.

Turkish Studies

Bilmeyen, utangaçlıklarından dolayı onları zengin sanır. Onları simalarından (yüzlerinden) tanırısın. Yüzsüzlük edip insanlardan istemezler..." (Bakara, 2/273) buyurulmuştur.

Namus Kelimesinin Semantiği

Namus kelimesinin kök harfleri [n-m-s]'dir. İbn Fâris, [n-m-s] kökünden türemiş farklı anlamlı üç kelime [nâmus], [nemes] ve [nims] olduğunu bildirmektedir. Bunların birincisinin [nâmus] bir şeyin gizlenmesi, ikincisinin [nemes] renklerden bir renk, üçüncüsünün [nims] herhangi bir şeyin bozulması anlamına geldiğini; (türeyen) ilk kelime (namus) insanın sırrını bilen, avcının gizlendiği çukur, anlamına geldiğini zikretmektedir. (Şemseddin Sami, s.1452; Muallim Naci, 2009, s. 535; İbn Faris, s. c. 5, s. 481).

Bu mastarlardan [nemese-...-nemsen] gizledi, sakladı, gizli tuttu, [nemise-yenmesu-nemesen] süt ve yağ acıdı, ekşidi, yağ koktu, bozuldu demektir.

[nâmûs] vakar ve sır sahibi, casus, Cebrail, vasi, kanun, şeriat, nizam, ırz, edep, iffet, ismet, istikamet, nezahet, hayâ, doğruluk, bir kimsenin halinin iç yüzüne vakıf olan sırdaşı, işini maharetle ve incelikle yapan kişi, rahip (keşiş) hücresi, arslan ini, bayrak kılıfı, anlamına gelmektedir.

Namus kelimesi Kur'an-ı Kerim'de geçmemektedir. Namus kelimesi ile İslam literatüründe ilk defa vahyin ilk gelişi esnasında Rasulullah'da (sas) görülen haller üzerine Varaka b. Nevfel'in Hz. Hatice'ye söylediği, "Eğer bana söylediğin doğru ise Mûsâ'ya gelen 'Namus-u Ekber' ona da gelmiştir" rivayetinde ve bizzat Rasulullah'a (sas) söylediği "Sen Meryem oğlu İsâ'nın müjdelediği peygambersin ve Mûsâ'nın nâmûsunun benzeri bir hal üzeresin" ifadelerinde rastlanmaktadır. (Buhârî, Bed'u'l-Vahy 3)

Varaka b. Nevfel'den gelen rivayette Cibril (as) karşılığı geçen nâmûs kelimesi, İslam literatüründe kanun, ilahî kanun, Tevrat, Allah'ın kanunu, peygamberin şeriatı, peygamberlere verilen şeriatler, Allah'ın koyduğu şeriat, peygamberlikle ilgili kanunlar [nevâmîs] (Cürcanî, 1983, c. 1, s.239) olarak tanımlanır. İhvân-ı Safâ'ya göre şeriat âlemin düzenini koruyan nâmûstur (kanun), peygamber ise "sâhibü'n-nevâmîs"tir. Çünkü Allah namusun esaslarını ortaya koymuş, peygamber de onlara sahip çıkmıştır (İhvân-ı Safâ, 1983, c. 4, s. 261-262).

İnsanın kişiliğini ayakta tutan ve korunması gereken temel değer ve fitri duyguyu ifade eden nâmûs kelimesi günümüz Türkçesinde sır ortağı, gizli bir bilgiye sahip olan, bir şeyin gizlenmesi demektir. Daha çok kişinin manevi şahsiyeti, aile şerefının saygınlığı ve dokunulmazlığı, ırz, edep, hayâ duygusu, iffet ve istikamet anlamında kullanılmaktadır. Diğer meleklerin muttali olmadıkları gayb ve vahy gibi gaybî sırlara muttali olduğu için Cibril'e (as) "Nâmûs-u Ekber" (Asım Efendi, 1268, c. 2, s302) denildiği anlaşılmaktadır.

Semantik açıdan üzerinde durulan [h-r-m] kökünün odak kelimelerinin kullanım alanı itibariyle [harâm] ve [mahrem] mastarları olduğu kanaatine varılmıştır. Bu mastarlardan [harâm] mastarının zıt anlamının [halâl], [mubâh], eş anlamının [memnu'] [mahzûr] olduğu; [mahrem] mastarının zıt anlamının [halâl] [mubâh] namahrem; eş anlamının [harâm] [mahzûr] olduğu, görülmektedir. [iffet] mastarının zıt anlamının [ricsun] [fisk]; eş anlamının [edeb] [ihtişâm] olduğu anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'de iffet ve namus anlamına gelen [muhsanât] kelimesi de kullanılmaktadır. Âlusî Sa'leb'den yaptığı bir nakilde, muhsanat kelimesinin bütün iffetli hanımlar korumuş ve korunmuştur dediğini nakleder. Ayrıca Muhsin kelimesinin Arapça'da dört anlama geldiğini, bunların da, İslam, hürriyet (azad), evlilik ve iffet olduğunu zikretmektedir (Alusî, 2015. c. 5, s. 438). "... Bunlardan ötesini, iffetli yaşamak, zina etmemek şartıyla mallarınızla istemeniz (evlenmeniz), size helal kılındı... Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost da

Turkish Studies

tutmamaları şartıyla, sahiplerinin izniyle onlarla evlenin, ücretlerini (mehirlerini) de güzelce verin..." Nisâ, 4/24-25); "

Kur'an-ı Kerim'de mahremiyet ile ilgili: "Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları, sizi emziren (süt) anneleriniz, süt hemşireleriniz, hanımlarınızın anaları, kendileriyle (zifafa) girdiğiniz hanımlarınızdan olup himâyelerinizde bulunan üvey kızlarınız (la evlenmeniz) size haram edildi. Eğer onlarla (üvey kızlarınızın analarıyla) zifâfa girmemişseniz (onlarla evlenmeniz) size bir beis yoktur. Kendi sulbünüzden (gelmiş) oğullarınızın hanımları (ile evlenmeniz) ve iki kız kardeşi birlikte almanız da (kezâ haram edildi). Ancak (cahiliyyet devrinde) geçen geçmiştir. Çünkü Allah hakikaten yarlıgayıcıdır, çok esirgeyicidir. (Harp esiri olarak) sağ ellerinizin mâlik olduğu kadınlar (mülk-i yemininiz olan câriyeler) müstesnâ olmak üzere diğer bütün kocalı kadınlar (la evlenmeniz de size haram edildi. Bu hürmetler) üzerinize Allah'ın farzı olarak (yazılmıştır)..." (Nisâ, 4/23-24) buyrulmaktadır.

Ayrıca peygamber hanımları ile ilgili "O peygamber, mü'minlere öz nefislerinden evlâdır. Hanımları (mü'minlerin) analarıdır. Akraba da Allah'ın kitabında birbirine diğer mü'minlerden ve muhacirlerden daha yakındır. Şu kadar ki, dostlarınız için herhangi bir iyilikte bulunmanız müstesnâ. Bu, kitapta yazılıdır."(Ahzâb, 33/6) ve "... Bir de onun hanımlarından lüzumlu bir şey istediğiniz vakit perde arkasından isteyin onlardan. Bu hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temizdir. Sizin Allah'ın peygamberine eza vermeniz (doğru) olmadı(ğ)ı gibi kendinden sonra hanımlarını nikâhlamanız da ebedi (caiz) değildir. Bu, Allah nezdinde çok büyük (bir günah)tır" (Ahzâb, 33/53) buyrulmaktadır.

Mahrem kavramından (lafzın ibaresi) ilk anlaşılan mana, haram edilmek (kılınmak), yasak edilmek, yasaklamak, men etmek, mukaddes kılmaktır. Namahrem kavramının arapça karşılığı olan ve Kur'an-ı Kerim'de mahrem kavramının türevleri ile birlikte kullanılan helal kılınmak, helal edilmek kavramı da haram kavramının zıt anlamı olarak mahrem kavramı ile anlam bütünlüğü içindedir.

Keza bir anlamı da namus olan iffet kavramı, taşıdığı kötü ve haram olanlardan perhiz yapip geri durmak, kendi malı olmayan şeyler hakkında ve cinsel işlerde ahlak kurallarına bağlı kalmak anlamıyla Nâ-mahrem ve mahrem ve namus kavramları ile anlam birliğine sahiptir.

Namus deyince ibârî yönden gizlilik ve sırta sahip olmaya, işaretten de Cibril'e delalet etmekte olduğu anlaşılır. Namus, insanın kişiliğini ayakta tutan temel değer ve fitri duyguyu ifade eder ve korunması gerekir. Günümüz Türkçesinde, sır ortağı, gizli bir bilgiye sahip olan, bir şeyin gizlenmesi anlamında kullanıldığı görülmektedir. Daha çok kişinin manevi şahsiyeti, aile şerefine saygınlığı ve dokunulmazlığı, ırz, edep, hayâ duygusu, iffet ve istikamet anlamında kullanılmaktadır. Diğer meleklerin muttali olmadıkları gayb ve vahy gibi gaybî sırlara muttali olduğu için "başkalarından gizlediklerini onunla paylaştığı sır ortağı" anlamında Cibril'e (as) "Nâmûs-u Ekber" (Asım Efendi, 1268, c.2, s. 302) denildiği bilinmektedir. Namus, iffet, ismet, hayâ ve sırdaşlık anlamı ile mahrem, namahrem ve iffet ile benzer anlamda kullanılmaktadır.

Zaman zaman birbirinin yerine kullanılan bu kavramlar, sır ortaklığı, gizlilik, kanun, şeriat, edep, ismet, iffet, namus, ırz, kaçınmak, yasak olmak anlamını taşımaktadır. Bütün bu anlamlar esas alınınca mahrem, namahrem, iffet ve namus kelimeleri korumak bağlamında ortak anlam ve anlam birliğine sahiptir.

Buna göre mahrem ve namahrem kişinin harimi, sırrı yani mahremiyeti, namus bu mahremiyetin dinî, ahlakî ve örfî hukuku, iffet de bu mahremiyetin korunmasıdır. [hürimet 'aleykum] "size haram kılındı" ibaresi anne, kız kardeş, hala, teyze, erkek ve kız kardeş kızları,

Turkish Studies

sütanne, süt-kız kardeş, hanımların anneleri, üvey kızlar (annesi ile zıfâf şartı ile), oğulların eşleri (gelinleri), kişinin mahremi olduğuna, bu mahremiyetin kişinin namusu olduğuna ve kişinin bu mahremiyette iffet sahibi olması gerektiğine delalet eder. Bu mahremiyete belirli şartlar çerçevesinde kocalı kadınlarla müminlerin anneleri olan peygamber eşleri de dâhildir.

[hürimet 'aleykum] (Nisa, 4/23) ibaresi, kadınların baba, erkek kardeş, amca, dayı, erkek ve kız kardeş oğulları, süt-baba, süt erkek kardeş, eşinin babası ve evli erkekle evlenmesinin yasak olduğuna işârî olarak delalet etmektedir. Sütanne, süt-baba ve süt (erkek-kız) kardeşliğin kan kardeşliği gibi olduğuna işaret etmektedir. Yine bu ayet-i kerime'de geçen [nisâukum] (Nisa, 4/23) kelimesinin çoğul zikredilmesi birden fazla evliliğin helal kılındığına işaret yoluyla delalet etmektedir. Sütannelerin çoğul zikredilmesi, birden fazla sütanne olabileceğine işaret etmektedir. Bu yaşağın usul ve furu yönüyle dede-nene ve torunlara teşmili de nassın delaleti ile anlaşılmalıdır.

Ayrıca Kur'an'da türevleri ve müradiflerinin sığaları incelendiğinde mahremiyet mefhumunun, mahremiyete konu hükümler, mahrem zamanlar ve mahrem mekânlara da işaret etmekte olduğu anlaşılmalıdır. Bu anlamda kişilerin özellikleri, sırları, şahsi mekânları ve özel zamanları, bir diğer ifade ile şahsi hukuktan doğan bütün hakları mahremidir. Bu mahremiyetin gizliliği namusudur ve korunması gerekir ki, bu da iffettir.

Sonuç

Mahrem, dinen kendisi ile evlenilmesi yasaklanmış kişiler, yasak; haram; yasaklanmış; tabu; dokunulmaz; kutsal; mukaddes, saygıya değer demektir. [harrame] fiilinin ism-i mef'ulü olan muharrem kelimesi, genelde dinen haram kılınan, yasaklanan şeyleri (haram); özeldede İslam Dini'nin kendileri ile evlenilmesini yasakladığı yakınları (mahrem) ifade eder. Her iki yasak hem kadın ve hem de erkek için geçerlidir.

Buna göre mahrem, bir kimsenin eşi ve kendine nikâhı düşmeyen yakınlarını fade etmektedir. Kadın ve erkeğin hürmet ve yakınlık sebebi ile evlenmesi haram olanlar kadın olsun erkek olsun evlenilmesi helal olmayan (baba, oğul, amca anne, kız, hala gibi) yakın akrabaları hürmet sahibi olarak nitelendirilmektedir. Nikâh düşmeyen, şeriata göre yakın akrabadan oldukları için kadınların kendilerinden kaçmadığı ve örtünmeden görünebildikleri kişiler için de mahrem tabiri kullanılmaktadır. Gizli olan, herkese söylenmeyen; kendisi ile çok samimi ve içli dışlı olan anlamında bir isimdir (Asım Efendi, 1268, c. 3, s. 424; Muallim Naci, 2009, s. 369; Şemseddin Sami, 1317, s. 941).

Mevlana'nın, "... günah elinin altındayken, günaha el sürmemek..." olarak tarif ettiği iffet, toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, kişilik ve aile mahremiyetini (ırz) koruma, evlilik dışı ilişkilerden sakınma (iffetli davranma) demektir. Bu anlamda kullanılan namus ile iffet terimleri arasında anlam birliği olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç itibariyle, mahrem, iffet ve namus eş anlamlı kelimelerdir. Aralarındaki ibârî, işârî, iktizâî ve illet ortaklığı itibariyle anlam birliği ve bütünlüğü bulunmaktadır. Bu itibarla bir kimsenin mahremi namusu; namusun korunması da iffettir, denilebilir.

KAYNAKÇA

- Atay, Hüseyin. (1996). Semantik. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 7. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Bardakoğlu, Ali. (1994). Delalet. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (c. 9, ss. 119-122). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

- Cürçani, Ebü'l-Hasan Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. Ali. (1983). et-Ta'rifat, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- Develioğlu, Ferid. (1993). Osmanlıca Türkçe Ansiklopetik Lugat. Ankara-Aydın Kitabevi.
- Güner G. (2012). Yarat- “Yaratmak, Halk Eetmek” Fiilinin Etimolojisi Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3 Summer 2012, p. 1415-1423, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3304>, ANKARA-TURKEY
- İbn Cinni, Ebü'l-Feth Osman b. Cinnî, (2011). Hasais, thk. Muhammed Ali en-Neccar, Kahire: Mektebetü'l-Mısriyye.
- İbn Faris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ. (1979). Mu'cemu mekayisi'l-luga. thk. Abdüsselam Muhammed Harun Beyrut.
- İbn Manzur, (1998). Lisanü'l-Arab. Beyrut: Darü İhyai'd-dürasi'l-Arabî,
- Keklik, M., (2013). Dilbilimsel Açıdan Şiir Dili Ve Bu Bağlamda Baki'nin Gazellerinde Alışılmamış Bağdaştırmalar Duygu Değeri Ve Uzak Çağrışımlar Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer 2013, p. 1801-1818, ISSN: 1308-2140 Doi Number <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5110>, ANKARA-TURKEY
- Kıran, Zeynel ve Kıran – Ayşe Eziler. (2000). Dilbilimine Giriş. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kök, A., (2010). XI. Yüzyılda Türk Dünyasında Haberleşme Metonimleri, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010, p. 1194-1209, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1218>, ANKARA-TURKEY
- Mütercim Asım Efendi. (1268). El-Okyanûsu'l-basît fi tercemeti'l-Kamûsu'l-muhit, İstanbul.
- Naci Muallim Ömer. (2009). Lügat-i Naci. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öğüt, Salim. (2003) Mahrem. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (c. 27, ss. 388-389). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Resâilü İhvâni's-Safâ ve hullânü'l-vefâ. (1995). Beyrut : Dâru Uveydati'd-Devliyye.
- Sami, Şemseddin. (2004). Kamus-i Türki. İstanbul: Kapı Yayınları.
- TDK, Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü. Erişim tarihi: 07 Şubat 2016, <http://www.tdk.gov.tr/>
- Vardar, Berke. (1998). Dilbilimin Temel Kavram Ve İlkeler. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Fettahoğlu, S. (2016). “Mahrem Namahrem, İffet ve Namus Kavramlarının Semantiği ve Kur'an'da Kullanılış Biçimleri / The Semantic of Private, Unrelated, Virtue And Pudicity Concepts and Their Usage in Koran”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/5 Winter 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9330>, p. 269-284.